

культура и современна наука“, М., 1985). И когато един човек реши да завладее света или да накара царската дъщеря да се влюби в него, неговото съзнание преценява и подбира средствата към целта съобразно конкретната обстановка, но подсъзнателно той се идентифицира с Колумб, Цезар, Наполеон и т. н., в неговото подсъзнание са се задвижили същите механизми, каквито и у тях. Така всеки странстваш рицар търси по света приключения, с които да се прослави, без да съзнава, че се уподобява на св. Георги, който ще убие ламията, т. е. световното зло, и с това ще спечели възхищението и благодарността на хората.

Разбира се, не бива да бъркаме две неща. Когато един модерен автор използва митологичен сюжет, той го интелектуализира, значи - демитологизира. Например в „Йосиф и неговите братя“ Томас Ман превежда мита на езика на логиката, докато при Димитър Димов е обратното. При неговите образи, на пръв поглед изградени по интелектуален път, подмолно присъства митът, митичната ситуация. Вече споменахме за универсалността, общовалидността на неговите образи. Наистина върху неговото съзнание влияят образи, схеми, ситуации на човешко поведение, които идват от историята, от познанието на общочовешката култура. Но тъй като в основата си творческият акт не е рационален, извира от неизвестни дълбини на душата, не можем да кажем, че той в творчеството си съзнателно се е придържал към тия модели на човешко поведение, че неговите образи са културни реминисценции. Например ние всички знаем безброй варианти на приказката как момъкът става зет на царя. Но когато Димитър Димов описва кариерата на Борис Морев, тая приказка е последното нещо, което може да ни дойде наум. Тук се говори за един млад, хищен, надарен маниак, който е подушил, че от търговията с тютюн може бързо да се забогатее. И той успява, като се оженва за дъщерята на богатия тютюнджия. Но самият модел на поведение, моделът на успеха е предварително готов, без художникът да го е обмислял. Обмислянето започва, когато тоя скелет, тая схема трябва да се запълнят с живи житейски подробности, за да им се придаде плът и кръв. Момъкът става зет на царя благодарение на своята смелост, хитрост, доблест и т. н. Борис Морев става зет на царя пак благодарение на своя ум, дарба, воля. Оставяме моралната оценка настрана, тя е от друг порядък, идва от други пластове на съзнанието. Но успехът на Борис Морев е човешки успех. Той тайно ни изпълва с удовлетворение и